

За наявності політичної волі всі питання реально вирішити.

1. При підготовці тез використано ідеї судді Апеляційного суду Івано-Франківської області А. Ю. Малеева.

**Городовенко В. В.,**

д. ю. н., суддя Конституційного суду  
України

## **ЗАКОНОДАВЧІ ПРОГАЛИНИ ЩОДО РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СУДОУСТРОЮ (В АСПЕКТІ ДОТРИМАННЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ)**

Реформування національної системи судустрою почалося ще за часів проголошення України як незалежної держави. До судової влади не було суспільної довіри і її функціонування потребувало глибоких і конструктивних перетворень. Ці перетворення були обумовлені важливими вимогами, які ставили Україна як демократична, правова держава та її суспільство – незалежна судова влада та відповідність правосуддя принципу верховенства права.

Новим етапом реформування національної системи судустрою стало прийняття Верховною Радою України Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 2 червня 2016 р № 1401 – VIII, яким були внесені конституційні зміни, що стосувалися різних аспектів функціонування судової влади, зокрема, структури системи судустрою, оновлення суддівського корпусу, посилення судочинства. На впровадження цих конституційних змін був прийнятий Закон України «Про судустрой і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402 – VIII зі змінами (далі – Закон № 1402).

Всі названі аспекти взаємопов'язані між собою і стосуються питань судочинства, судустрою та статусу суддів, регулювання яких на конституційному рівні віднесено до повноважень парламенту. Успіх реалізації згаданих аспектів залежить насамперед від того, наскільки вчасним, повним, системним та якісним є їх законодавче регулювання з позиції забезпечення нових конституційних вимог до функціонування судової влади. Законодавчі прогалини щодо цих питань можуть негативно вплинути на такі конституційні цінності як гарантії незалежності суддів,

конституційне право кожного на судовий захист, інші конституційні права людини та нести загрозу конституційному правопорядку в цілому.

Нещодавно останнє спричинило порушення конституційних гарантій незалежності суддів. Так, Рішенням Конституційного Суду України від 4 грудня у 2018 році № 11-р/2018 (далі – Рішення), зокрема, визнано таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), положення частини десятої статті 133 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року № 2453 – VI у редакції Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд» від 12 лютого 2015 року № 192 – VIII (далі – Закон № 2453 у редакції Закону № 192), за яким «суддя, який не здійснює правосуддя (крім випадків тимчасової непрацездатності, перебування судді у щорічній оплачуваній відпустці), не має права на отримання доплат до посадового окладу», для цілей застосування окремих положень Закону № 1402 (у резолютивній частині цього Рішення конкретизовані ці окремі положення Закону № 1402). Мотивовано неконституційність положення частини десятої статті 133 Закону № 2453 у редакції Закону № 192 тим, що відсутнє відповідне законодавче регулювання інших випадків, коли суддя не здійснює правосуддя, зокрема з незалежних від нього причин або через обставини, що не обумовлені його поведінкою, а отже, за згаданим положенням у таких випадках суддя не має права на отримання доплат до посадового окладу. На думку Конституційного Суду України, застосований законодавцем у положенні частини десятої статті 133 Закону № 2453 у редакції Закону № 192 підхід до об'єднання усіх випадків, коли суддя, який не здійснює правосуддя, не має права на отримання доплат до посадового окладу, не можна визнати виправданим, справедливим та домірним, оскільки такий підхід не враховує особливостей кожної категорії підстав нездійснення правосуддя, ступеня обумовленості таких підстав поведінкою судді та інших законодавчо визначених обставин, а отже, невиправдано призводить до звуження обсягу гарантій незалежності суддів у виді зниження рівня їх матеріального забезпечення.

Разом з тим положення частини десятої статті 133 Закону № 2453 у редакції Закону № 192, що визнано у Рішенні неконституційним, відтворене у частині десятій статті 135 Закону № 1402, який, як зазначалось, був прийнятий на впровадження конституційної судової реформи. Останнє положення поширюється на всіх суддів, а не лише тих, на яких тим-

часово поширювалась дія положення частини десятої статті 133 Закону № 2453 у редакції Закону № 192. З огляду на це частина десята статті 135 Закону № 1402 створює потенційний ризик щодо звуження гарантій незалежності суддів у виді зниження рівня їх матеріального забезпечення внаслідок продовження існування подібної до згаданої у мотивації Рішенні законодавчої прогалини.

В аспекті питання якості чинного правового забезпечення реформування системи судоустрою з позиції дотримання конституційних цінностей (гарантій незалежності суддів, конституційних прав людини) можна виділити й інші потенційні ризики, які стосуються впровадження конституційної судової реформи Законом № 1402, зокрема, щодо реорганізації та ліквідації відповідних судових органів і оновлення корпусу суддів через проходження ними оцінювання на відповідність займаній посаді за критеріями компетентності, професійної етики або доброчесності. У зв'язку із чинним законодавчим регулюванням такого оцінювання варто звернути увагу на Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Олександр Волков проти України» від 9 січня 2013 року, в якому було, зокрема, встановлено порушення права на приватність судді, якого звільнили з посади за порушення присяги. Одним з основних аргументів стало те, що під час розгляду справи заявника не існували будь-які керівні принципи та практика, які б встановлювали послідовне та обмежувальне тлумачення поняття «порушення присяги», національне законодавство не передбачало будь-яких обмежень строків ініціювання та здійснення провадження щодо судді за «порушення присяги», що давало дисциплінарним органам повну свободу дій та порушила принцип юридичної визначеності, а також не визначало відповідної системи безстороннього перегляду, що призвело до непередбачуваності наслідків застосування відповідних положень національного законодавства. Більше того, у зв'язку з цим цей суд припустив, що будь-яка провина судді, яка мала місце у будь-який момент протягом його професійної кар'єри, за бажанням могла бути розтлумачена дисциплінарним органом як достатня фактична підстава для обвинувачення у вчиненні такого дисциплінарного правопорушення, як «порушення присяги», та призвести до звільнення його з посади.

На останнє, слід зазначити, що потенційний ризик порушення конституційного права на судовий захист можуть створювати законодавчі прогалини щодо реформування системи судоустрою в аспекті реалізації

закладеної на конституційному рівні у зв'язку з цим реформуванням такої основної засади судочинства як апеляційний перегляд справи. Про це свідчить чимала кількість направлених до Конституційного Суду України конституційних скарг, пов'язаних з відсутністю у процесуальних кодексах України можливості апеляційного оскарження того чи іншого судового рішення.

Підсумовуючи викладене, можна стверджувати, що законодавчі прогалини щодо реформування системи судоустрою мають потенційні ризики щодо порушення таких конституційних цінностей як гарантії незалежності суддів, конституційні права людини, а, отже, і конституційного правопорядку в цілому. Як вбачається, такі потенційні ризики стосуються різних аспектів впровадження конституційної судової реформи, а саме щодо статусу суддів, структури системи судоустрою, здійснення судочинства.

**Деменчук М. О.,**  
к. ю. н., асистент кафедри організації  
судових, правоохоронних органів та  
адвокатури Національного університету  
«Одеська юридична академія»

## **ДО ПИТАННЯ ДОСТУПНОСТІ СУДОВИХ РІШЕНЬ ВЕРХОВНОГО СУДУ**

Забезпечення єдності судової практики є складним та тривалим процесом, важливу роль у реалізації якого відіграє доступність судових рішень. Правовим базисом цієї засади є положення процесуального законодавства (ст. 7 ЦПК України, ст. 27 КПК України, ст. 10 КАС України, ст. 8 ГПК України відповідно до яких судові рішення, ухвалені у відкритому судовому засіданні, проголошуються прилюдно), Законів України «Про судоустрій і статус суддів», «Про доступ до судових рішень», Постанови Каб. Міністрів України № 740 «Про затвердження Порядку ведення Єдиного державного реєстру судових рішень» (Реєстр – система, що забезпечує діяльність автоматизованої системи збирання, зберігання, захисту, обліку, пошуку та надання електронних копій судових рішень).

На практиці доступ до судових рішень знаходить своє втілення тому що, по-перше, рішення суду проголошуються прилюдно, вони є відкри-